

ویژگی‌های عالم برزخ در آیات و روایات

معصومه کاویانی^۱

چکیده:

کلمه برزخ در لغت به معنای حائل است و در اصطلاح دینی به عالم گفته می‌شود که به بعد از دنیا و قبل از آخرت قرار دارد. در قرآن و روایات درباره عالم برزخ و ویژگی‌های آن سخن به میان رفته است. روح اموات مومن به بهشت برزخی و روح اموات کافر به جهنم برزخی منتقل می‌شود. ارواح مومنان شبها در وادی السلام مجتمع می‌شوند و ارواح کافران در برهوت گرد هم می‌آیند. خصوصیات عالم برزخ برای انسان‌های زنده ملموس نیست و این عالم برخی ویژگی‌های دنیا و آخرت را با هم دارا است. اموات به ملاقات خانواده و خویشاوندان خود می‌آیند و از احوال آنها با خبر هستند. هدایا و خیراتی که انسان‌های زنده برای شخص متوفی می‌فرستند به او می‌رسد و بسیار مفید و کارآمد است. همچنین اموات از اینکه چه کسی آن عمل نیک را انجام داده آگاه هستند. در عالم برزخ انسان دارای جسم مثالی است که شبیه جسم دنیایی او می‌باشد. از راه‌های داشتن یک زندگی آسوده در برزخ، پاک کردن خود از آلودگی‌های گناه است و صلوات فرستادن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و خاندان بزرگوارشان تاریکی گناه را از بین می‌برد و ترازوی عمل را سنگین می‌کند. ترک برخی گناهان، روزه گرفتن در ماه رجب و شعبان، خواندن سوره‌های نساء و تکاثر و زخرف، نماز شب و گذاشتن دو چوب تر با میت کلیدهای رهایی از فشار و عذاب قبر هستند.

کلید واژه‌ها: برزخ، عالم، قبر، عالم برزخ.

^۱ حوزه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها) - شیراز، طلبه سال دوم. S-a-khomayni@mihanmail.ir.

مقدمه:

شکی وجود ندارد که هر موجودی در این دنیای مادی اعم از انسان، حیوان، گیاه و... هیچ یک عمر جاودانه‌ای ندارند و همه روزی از بین می‌روند. هر چند که بعضی انسان‌ها تلاش می‌کنند مرگ را نادیده گیرند و از این حقیقت روشن فرار کنند. عالم برزخ جایی است که روح آدمی آن را قبول داشته باشد یا نه پس از مرگ به آن منتقل می‌شود و بستگی به نوع اعتقادی که در دنیا داشته پاداش یا جزا می‌بیند. این جسم است که می‌میرد ولی روح تا ابد زنده است و تا حقیقت در برزخ به سر می‌برد.

در مقاله بنا این است که ویژگی‌های عالم برزخ از دید آیات و روایات بررسی شود. شناخت انسان‌ها از این عالم زیاد نیست چون هیچ کس از ویژگی‌های آن دنیا اطلاعات دقیقی ندارد؛ پس چاره آن است که به روایات بزرگان دین یعنی ائمه اطهار (علیهم السلام) و علم الهی ایشان مراجعه شود. چون به هر حال با خبر شدن از سرنوشت خود در آینده موضوع جذابی می‌تواند باشد. در این مقاله معنای لغوی و اصطلاحی عالم برزخ، خصوصیات آن، احوال مردگان و ملاقات ایشان با افراد زنده، بهشت برزخی و راههای رسیدن به آن بیان می‌شود.

۱- مفهوم شناسی

برزخ در لغت به معنای چیزی است که در میان دو چیز دیگر حائل می‌شود و در اصطلاح علمای اسلام به عالمی گفته می‌شود که ما بین این جهان و جهان اخروی (قیامت) است. همچنین به عالم برزخ، عالم مثال و خیال نیز می‌گویند. برزخ از واژه عربی فرسخ که همان فرسنگ و پر سنگ فارسی است که سپس به عربی راه یافته و برزخ شده است. (www.pedia.org)

۲- برزخ در آیات روایات

۱-۲ برزخ در قرآن

«.....وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ»؛ «و پیشاپیش آنان برزخی است تا روزی که برانگیخته

خواهند شد.» (مومنون: ۱۰۰)

«النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ»؛ «[اینک

هر] صبح و شام بر آتش عرضه می‌شوند و روزی که رستاخیز بر پا شود [فریاد می‌رسد که] فرعونیان را در سخت‌ترین [انواع] عذاب درآورید.» (غافر: ۴۶)

طبق فرموده امام صادق (علیه السلام) این آیه مربوط به عالم برزخ است چون آتش صبح و شب

ندارد. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۳، ص ۱۶۰)

«قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأُحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ»؛ «می‌گویند

پروردگارا دو بار ما را به مرگ رسانیدی و دو بار ما را زنده گردانیدی به گناهانمان اعتراف کردیم پس آیا راه بیرون‌شدنی [از آتش] هست.»

تفسیری که در این آیه گفته شده است که مقصود از دو «اماته» یکی میراندن در همین جهان است و دیگری اماته‌ای است که پس از حیات برزخی به هنگام نفخ صور نخست، تحقق می‌پذیرد و همه می‌میرند. منظور از دو «احیا» یکی عبادت است از احیاء پس از مرگ دنیوی که حیات برزخی نام دارد و دیگری احیایی که پس از دومین نفخ در صور انجام می‌گیرد و همگان در رستاخیز محشور می‌شوند. (www.hawzah.net) حضرت امیر (علیه السلام) در نامه‌ای به محمد بن ابوبکر می‌فرمایند: «عالم برزخ و قبر باغی از باغ‌های بهشت است یا جلوه‌ای از آتش جهنم. قبر هر روز ندایی دارد و با فریاد بلند می‌گوید: منم خانه غربت، منم خانه خاک وحشت، منم خانه حیوانات مودی و حشرات.» (بحرانی، ۱۴۱۷، ج ۳، ص ۱۴۲)

۲-۲ بروزخ در روایات

۲-۲-۱ مرگ، اولین منزل سفر آخرت

حضرت علی (علیه السلام) فرمودند: «به راستی که مرگ سختی‌ها و دشواری‌هایی دارد که هراس انگیزتر از آن است که بتوان در قالب الفاظ آن را بیان کرد و یا عقل‌های مردم دنیا آن را درک کند.» (سید رضی، خ ۲۱۲).

۲-۲-۲ چگونگی جان دادن انسان کافر

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «مرگ برای انسان کافر و ظالم مانند نیش زدن مارهای بزرگ و عقرب‌ها و بدتر از این‌ها می‌باشد.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶، ص ۱۷۲).

۲-۲-۳ چگونگی جان دادن انسان مومن

امام صادق (علیه السلام) در توصیف مرگ انسان مومن فرمودند: «مرگ برای مومن مانند گل و عطر بسیار خوشبویی است که انسان آن را می‌بوید و در اثر شدت خوبی بو بیهوش می‌گردد به طوری که سختی لحظه جان دادن قطع می‌شود.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶، ص ۱۷۲).

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: «دنیا زندان مومنان و بهشت کافران است؛ مرگ نیز پلی است که مومنان برای رسیدن به بهشت‌هایشان از آن استفاده می‌کنند. کفار نیز با همان پل به دوزخشان می‌روند.» (مظاهری، ۱۳۸۸، ص ۶۸).

۲-۲-۴ مرداری وحشتناک در میان خانواده

امام علی (علیه السلام) فرمودند:

«بعد از خروج روح، بدن مانند مرداری بین اعضای خانواده می‌افتد؛ به طوری که از نشستن نزدش وحشت می‌کنند و از نزدیک شدن به او دوری می‌کنند در آن حال نه گریه کنندگان او را یاری می‌کنند و نه به آن کس که او را صدا می‌زند پاسخ می‌گوید. پس او را برداشته و به سوی آخرین منزلگاهش در درون زمین می‌برند و او را در آنجا (قبر) تنها گذارده و به دست اعمالش می‌سپارند و از دیدارش برای همیشه چشم می‌پوشند.» (سید رضی، خ ۱۰۹).

امام صادق (علیه السلام) می‌فرمایند: «عالم قبر از وقت مردن شروع می‌شود و تا روز قیامت

ادامه خواهد داشت.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶، ص ۲۷۶).

۲-۲-۵ وحشت قبر

حضرت فاطمه الزهرا (سلام الله علیها) در وصیت خود به امیر المومنین (علیه السلام) فرمودند: «چون من وفات کردم شما مرا غسل بده و تجهیز کن. بر من نماز بخوان و مرا داخل قبر کن و بر رویم خاک بریز. نزد من بنشین و قرآن و دعا برایم بسیار بخوان؛ زیرا که آن ساعت، ساعتی است که مرده محتاج است به انس گرفتن با زنده‌ها.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۲۷/۸۲، ج ۱۳)

۳- تلقین میت

اگر از هر مسلمانی پرسیده شود نام کتاب آسمانی و پیامبرش چیست به سرعت پاسخ می‌دهد. اما لحظات جان دادن آنقدر شدید و سخت است که انسان نام پروردگار، قرآن و پیامبرش را فراموش می‌کند، به طوری که وقتی دو فرشته نکیر و منکر از او سوال می‌کنند، نمی‌تواند پاسخ گوید. به همین خاطر وقتی میت را در قبر می‌گذارند، بر او تلقین می‌خوانند تا به او نام خداوند بزرگ، قرآن، پیامبر اسلام و ائمه اطهار (علیهم السلام) را یادآوری نمایند. علت دیگر تلقین میت آن است که شیطان نتواند بر او مسلط گردد. بر همین اساس حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: «به مرده‌هایتان کلمه (لا اله الا الله) را تلقین و یادآوری نمایید.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۸۱، ص ۲۴۱)

۴- فشار قبر

شخصی می‌گوید به امام صادق (علیه السلام) عرض کردم آیا کسی از فشار قبر رهایی می‌یابد؟ حضرت فرمودند: «پناه بر خدا از فشار قبر! چقدر افرادی که از آن رهایی پیدا می‌کنند کم هستند!» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶، ص ۲۶۱)

همچنین از حضرت سوال شد در مورد کسی که او را به دار آویخته‌اند؛ ایشان فرمودند: «برای خداوند زمین و هوا یکی است؛ خداوند به سوی هوا وحی می‌کند که او را در فشار بگیرد و هوا چنان او را در فشار قرار می‌دهد که از فشار سخت‌تر باشد.» (اکبری دهکردی، ۱۳۹۵، ص ۸۴). پس فشار قبر تنها در زمین نیست و میت هر کجا که باشد فشار قبر می‌بیند.

۵- عالم برزخ

برزخ عالم مجردات است. در جهان برزخ آثار ماده مثل گرمی و سردی، شیرینی و تلخی، شادی و غم وجود دارد هر چند خود ماده وجود ندارد. بدن انسان در برزخ بدن مثالی است؛ یعنی از نظر ظاهری عین همین بدن است ولی دیگر جسم و ماده نیست؛ بلکه لطیف است. (اکبری دهکردی،

۱۳۹۵، ص ۶۶). این عالم تتمه حیات دنیوی محسوب می‌شود و تا قیامت ادامه دارد. در برزخ اعمال انسان به طور مفصل مورد بازجویی و تفحص قرار نمی‌گیرد بلکه کلیات عقاید مورد بازخواست واقع می‌شوند و ممکن است بعضی از اعمال نیک و بد انسان هم در آنجا منعکس شود. حالات انسان‌ها در این عالم متفاوت است. دسته‌ای کاملاً در نعم الهی و گروهی هم کاملاً در عذاب برزخی و گروهی بینابین هستند. دسته‌های زیادی در حالتی شبیه به خواب بوده و تا روز قیامت از ادراک گسترده و دریافت حقایق به نحو واضح محروم هستند. (www.hawzah.net)

آدمی باید در همان ورودی عالم برزخ یعنی قبر پاسخگویی پرسش‌های نکیر و منکر یا بشیر و مبشر باشد تا گذرنامه خود را برای رفتن به یکی از دو بهشت برزخی یا جهنم برزخی بگیرد. (اکبری دهکردی، ۱۳۹۵، ص ۷۶).

۱-۵ تفاوت گذر زمان در عالم برزخ

مومنان در بهشت برزخی با لذت‌ها در خوشی و سرور هستند و مرور زمان را تا قیامت حس نمی‌کنند. ولی از آن طرف کفار در جایگاه‌های جهنمی خود و یا در برهوت معذب‌اند. و هر لحظه آنجا بر آنها همانند سال و قرنی می‌گذرد. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۳۷-۳۸).

۲-۵ فاصله برزخ با عالم دنیا

عالم برزخ با دنیا فاصله مکانی ندارد که برای آمدن احتیاج به حرکت مکانی و طی مسافت باشد؛ بلکه خداوند وقتی اجازه داد و شخص میت شایستگی آمدن را داشت به صرف اراده، حضور تحقق پیدا می‌کند. در حقیقت آمدن انسان برزخی به طرف دنیا و خویشان همان اراده برای حضور در فلان مکان و نزد فلان شخص است و این اراده همانند یک پرواز سریع صورت می‌گیرد. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۳۷-۳۸).

۳-۵ بدن انسان در برزخ

امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «ارواح انسان‌ها (در برزخ) در بدن‌هایی شبیه بدن‌های دنیوی هستند.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ص ۲۶۹، ح ۱۲۱).

۴-۵ آگاهی و درک انسان در برزخ

با فرا رسیدن مرگ شعاع دید و درک انسان بیشتر می‌شود. یعنی در این دنیا چیزهایی وجود دارد که آدمی از آن غافل است ولی پس از مرگ متوجه آنها می‌شود. معنای دیگری که شهید مطهری بیان کرده‌اند این است که درجه حیات بعد از مردن از قبل آن کامل‌تر است. مانند یک شخص خوابیده که درک و احساس ضعیفی دارد یعنی یک حالت نیمه زنده و نیمه مرده و هنگام بیداری آن حیات کامل‌تر می‌شود. (اکبری دهکردی، ۱۳۹۵، ص ۲۴).

۵-۵ اشکال ارواح در برزخ

۵-۵-۱ ارواح مومنان به صورت انسان

پروردگار چون روح مومنان را به سوی خود قبض می‌کند، آن‌ها را در بهشت می‌برد. در صورتی مانند صورت خودشان قرار می‌دهد، در بهشت می‌خورند و می‌آشامند. چون روح شخصی که تازه از این دنیا رفته است بر آنها وارد می‌شود، ایشان را همان صورت‌هایی که در دنیا داشته می‌شناسند. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶، ص ۲۲۶).

۵-۵-۲ ارواح کفار به صورت شیطان

همان طور که ارواح مومنان به صورت انسان در می‌آیند، ارواح کفار به صورت شیاطین و ملکاتی که در آنها بوده‌اند در می‌آیند (مانند سگ، خوک، میمون، مار، عقرب، مورچه و غیره) و در حجره‌هایی از آتش منزل می‌کنند و از خوراکی‌ها و آشامیدنی‌های اهل آتش استفاده می‌کنند. (اکبری دهکردی، ۱۳۹۵، ص ۵۸).

۶-۵ فلسفه وجودی عالم برزخ

برای اینکه انسان به عوالم برتر وارد شود، باید از قبل آمادگی کسب کند. او طاقت ندارد به یک مرتبه بعد از دنیا وارد عالم قیامت شود. به همین خاطر اول داخل عالم برزخ می‌شود. مانند کسی که برای یاد گرفتن شنا باید اول در قسمت کم عمق و بعد در عمیق شنا کند. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۱۲۱). در آیات ۳۰-۳۲ سوره حاق آمده است: «خُذُوهُ فَغُلُّوهُ* ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ* ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ*» [گویید] بگیریید او را و در غل کشید* آنگاه میان آتشش اندازید* پس در زنجیری که درازی آن هفتاد گز است وی را در بند کشید. (حاقه: ۳۰-۳۲) جبرئیل گفت: «یا رسول الله! اگر یکی از این حلقه‌ها به دنیا بیاید، دنیا از حرارتش ذوب می‌شود.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۸، ص ۲۸۰).

یا روایت دیگری آمده است که «اگر یک لباس بهشتی یا یک حوریه را به عالم دنیا بیاورند، اهل زمین قالب تهی می‌کنند.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۸، ص ۱۹۲).

حضرت یوسف (علیه السلام) یک جلوه از زیبایی ملکوتی خود را آن هم در حد طاقت اهل دنیا نشان داد، زنان مصری از خود بی خود شده و دست‌هایشان را بریدند. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۱۲۳).

۷-۵ برزخ، فرصتی برای جبران

انسان پس از مرگ ارتباطش با عالم دنیا به طور کامل قطع نمی‌شود، اگر حقوق واجبی مانند نماز، حج و ... بر گردن داشته باشد دیگران می‌توانند برایش انجام دهند. همچنین هدایا و خیراتی

که مردم برای متوفی می‌فرستند به وی می‌رسد. پرونده عمل آدمی بعد از مرگ همچنان باز است و باقیات صالحات که شخص از خود به یادگار گذاشته در عالم برزخ به او کمک می‌کنند. پس خداوند با آفریدن برزخ به بندگان خود لطف کرده است و به آنها فرصت داده تا بخشی از اعمال خود را جبران کنند. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۱۲۴).

۵-۸ تطهیر در عالم برزخ

در این عالم اگر کسی سختی‌ها و فشارهایی را پشت سر گذاشت و پاک شد، یعنی نسبت به این مرحله پاک شده است. رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: «قبر نخستین خانه آخرت است اگر کسی از آن برهد، امور پس از آن آسان‌تر است.» (عالی، ۱۳۹۱، ص ۱۴۱).

۵-۹ ملاقات افراد با یکدیگر

امام صادق (علیه السلام) فرمودند:

«هنگامی که شخصی می‌میرند، در عالم برزخ ارواح دور او جمع می‌شوند یکی از برزخیان می‌گوید: او را رها کنید زیرا تازه از سختی‌های جان دادن راحت شده است. بعد از مدتی از او سوال می‌کنند درباره کسانی که زنده‌اند و کسانی که مرده‌اند اگر انسان تازه وارد بگوید: فلانی قبل از من از دنیا رفت، می‌گویند: حال که مرده و نزد ما نیامده، پس سقوط کرده و وارد جهنم برزخی شده است.» (مهدی نیا، ۱۳۹۱، صص ۱۷۴-۱۷۵).

۵-۱۰ جایگاه مومنان در بهشت برزخی

از امام صادق (علیه السلام) پرسیدند:

«ارواح مومنان کجا هستند؟ امام فرمودند: آنها در اتاق‌هایی در بهشت به سر می‌برند و از خوراکی‌ها و نوشیدنی‌های بهشتی می‌خورند و می‌آشامند. به زیارت یکدیگر می‌روند و از خدا می‌خواهند که هر چه زودتر قیامت را برپا کند تا به وعده‌هایی که به آنها داده شده برسند.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶، ص ۲۳۴).

از سخن امام (علیه السلام) که می‌فرمایند: «ارواح در اتاق‌های بهشتی به سر می‌برند.» می‌توان فهمید که هر مومنی در اتاق، کاخ یا ویلای مخصوص به خود به سر می‌برند. در ضمن آنکه از نعمت‌های خدادادی آن عالم بهره‌مند است، از ملاقات ارواح مومنین نیز برخوردار می‌باشد به ملاقات ارواح دیگر می‌رود یا درخواست ملاقات آنها را می‌پذیرد. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۲۱۷). همان طور که قبلاً گفتیم کفار در جهنم برزخی حجره‌هایی از آتش زندگی می‌کنند و روزگار بدی دارند.

۵-۱۱ محل اجتماع مومنین

امام صادق (علیه السلام) به شخصی که به حضرت گفته بود:

«برادرم در بغداد است و می ترسم در آن شهر از دنیا برود. فرمودند: نگران نباش که کجا می میرد. آگاه باش که مومنی در شرق و غرب زمین باقی نمی ماند، جز اینکه خداوند روح او را به وادی السلام می برد، آن مرد پرسید: وادی السلام کجاست؟ حضرت فرمودند: پشت کوفه بیابانی است معروف به وادی السلام که ارواح مومنان گروه گروه گرد هم می نشینند و با هم حرف می زنند، گویی آنها را می بینم.» (عالی، ۱۳۹۱، ص ۳۳).

چهره دنیایی وادی السلام همین سرزمین نجف و قبر مطهر امیر المومنین (علیه السلام) است. آوردن ارواح به اینجا و پذیرایی ویژه از آنها ارتباطی با حضرت علی (علیه السلام) و ولایت معصومین (علیهم السلام) دارد. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۳۵). شاید اینکه مکروه است شبها برای زیارت اهل قبور به قبرستان برویم، یک وجهش همین باشد که مزاحم رفتن آنها به این پذیرایی می شویم. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۳۶).

غرض از خوردن و آشامیدن در برزخ و دنیا متفاوت است. بعضی فقط از غذا همان لذت غریزی را می برند و هدفشان سیر شدن است. اما در برزخ می خورند و می آشامند و این فقط صرف یک کیف و لذت حیوانی نیست بلکه خوردن و آشامیدن در بهشت نوعی قرب و معرفت می آورد. چرا که لطف خدا و جلوه حضرت حق را در آن طعام و شراب می بینند. البته که بندگان خوب خدا در دنیا هم این گونه هستند. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۲۸). خوردن و آشامیدن های بهشتی خستگی و یکنواختی ندارد و نباید آن را با دنیا مقایسه کرد. «لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا»؛ «از آنجا درخواست انتقال نمی کنند.» (کهف: ۱۰۸)

۵-۱۲ ثمره دیدار

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «مومن و کافری نیست و اینکه هنگام ظهر نزد اهلش می آید. هنگام که مومن خانواده خود را می بیند که به اعمال صالح مشغول هستند خداوند را سپاس می گوید ولی زمانی که کافر می بیند خویشانش به اعمال نیک مشغول هستند، این موجب حسرت او می شود.» (صدوق، ج ۳، ص ۲۳۰).

۵-۱۳ هدایا و خیرات

هدایا و خیراتی که برای میت می فرستد یا اعمالی که به نیابت از متوفی انجام می دهند مانند نماز، روزه و حج به او می رسد. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۶۵). امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «میت با طلب رحمت و استغفار برای او شاد می شود.» (صدوق، ج ۱، ص ۱۸۳). و به فرموده پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) از اینکه همه ی دنیا را به او بدهند شادتر می شود.

۵-۱۴ آگاهی اموات از خیرات

از امام صادق (علیه السلام) پرسیدند:

«نماز، دعا، صدقه، عبادت و خیرات به اموات می‌رسد؟ فرمودند: بله. دوباره پرسیدند که آیا آنها می‌فهمند چنین اعمالی و صدقاتی را چه کسی برای آنها انجام داده است؟ فرمودند: بله. این امر تا آنجا برای آنها ممکن است به خاطر چنین اعمالی از او راضی شوند و او را ببخشند.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۸۸، ص ۳۰۴).

براساس روایات یا شخص میت نظارگر عمل صالح فرد است مانند زیارت اهل قبور که خود میت فرد زائر را می‌بیند یا فرشتگان کار نیک زنده‌ها را نزد شخص میت باز می‌گویند.

۵-۱۵ نقش مراسم پس از فوت

مراسم‌های سوم، هفتم، چهلم که برای شخص میت گرفته می‌شود بسیار برای متوفی مفید است چون ثواب قرآن خواندن و پذیرایی از تسلیت‌گویان و احسان به آنها مستقیماً نصیب اموات شده و موجب صعود آنان به درجات بالاتر و تکامل برزخی بیشتر می‌شود. (مظاهری، ۱۳۸۸، ص ۱۳۳).

۵-۱۶ راه‌های رسیدن به بهشت برزخی

- پاک شدن در دنیا

خوب است انسان آلودگی‌های گناه را در دنیا پاک کند و دوستار خدا باشد تا در قیامت بدون حساب وارد بهشت شود و بی‌حساب روزی یابد با این کار اگر اندک آلودگی هم باشد در این دنیا پاک می‌شود و به آخرت نمی‌کشد. (عالی، ۱۳۹۱، ص ۱۴۳).

- نقش صلوات

گناهان تاریکی‌های شدیدی دارد که انسان را از ولایت حق به ولایت شیطان می‌برد پس شخص هنگام گناه تحت ولایت الهی نیست و باید ظلمت گناه را از درون خود بزداید. مرحوم کلینی از امام باقر (علیه السلام) یا امام صادق (علیه السلام) چنین نقل کرده است: «در میزان چیزی سنگین‌تر از صلوات بر محمد و آل محمد گذاشته نمی‌شود. هنگامی که اعمال شخص در میزان سبک باشد، وقتی صلوات را در آن قرار می‌دهند، سنگین می‌گردد.» (صدوق، ج ۲، ص ۴۹۴). در روایت دیگری از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نقل شده است: «صلوات بر من نوری است در قبر.» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۹۱، ص ۷۰).

۵-۱۷ کلیدهای رهایی از فشار قبر

- ترک برخی گناهان مانند سخن چینی، دوری مرد از همسر، ضایع کردن نعمت‌ها، بدخلقی با خانواده. امام علی (علیه السلام) فرمودند: «عذاب قبر از سخن چینی و پرهیز کردن از بول و

دوری مرد از همسرش پیدا می‌شود که رختخواب خود را جدا نموده و در غذا و خواب از

او دوری می‌کند.» (علل الشرایع، ص ۳۰۹).

- همچنین رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: «فشار قبر برای مومن کفار تزییع

نعمت‌هایی می‌باشد که کرده است.» (صدوق، ج ۳، ص ۲۳۵).

- به جا آوردن رکوع نماز به صورت تام و کامل.

نتیجه گیری:

مرگ و عالم برزخ حقیقی است که آینده‌ی هر انسانی را شکل می‌دهد و پیش روی همه قرار دارد. پس آدمی باید بداند که فرار کردن و فراموش کردن این واقعیت سودی به حالش ندارد و دیر یا زود رخ می‌دهد. در عوض باید سعی کرد با ایمان به خدا، پیامبر و اولیای الهی و همچنین انجام عمل صالح و دوری از گناهان خود را برای این عالم و عالم پس از آن یعنی قیامت آماده کرد. اگر انسان زود گذر بودن این دنیا را با اعماق وجود درک می‌کرد، به گناه و ظلم روی نمی‌آورد و برای زندگی دو روزه و موقت دنیا، زندگی جاودانه آخرت خود را ویران نمی‌کرد. باید همین الان بیدار شد... باید کاری کرد.

فهرست منابع:

* قرآن

* نهج البلاغه

الف: کتب فارسی

۱. اکبری دهکردی، طاهره، *ارتباط با برزخیان*، چاپ اول، قم، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۵.ش.
۲. عالی، مسعود، *برزخ و نفخه صور*، قم، انتشارات عطش، ۱۳۹۱.ش.
۳. قمی، عباس، *منازل الآخرة*، چاپ اول، قم، انتشارات علویون قم، ۱۳۸۸.ش.
۴. محمدی نیا، اسدالله، *لحظه جان دادن*، چاپ نهم، ناشر: سبط اکبر قم، ۱۳۹۱.ش.
۵. مظاهری، محمد، *انسان در عالم برزخ*، چاپ اول، تهران، انتشارات دارالفکر، ۱۳۸۸.ش.

ب: کتب عربی

۱. بحرانی، هاشم، *البرهان*، جلد ۳، بی جا، بی تا.
۲. مجلسی، محمد، *بحارالانوار*، جلد ۶ و ۸۸ و ۹۱، چاپ دوم، دارالحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳.ش.

ج: سایتها

۱. www.pedia.org.
۲. www.hawzah.net.